

Promemorian Genomförande av student- och forskardirektivet (Ds 2018:37)

Bakgrund

I promemorian föreslås de bestämmelser som bedöms nödvändiga för att genomföra student- och forskardirektivet i svensk rätt. Direktivet ersätter studentdirektivet och gästforskardirektivet. I dag regleras villkoren för att beviljas uppehållstillstånd för forskning och för studier på högskolenivå i utlänningsförordningen. Även villkoren för uppehållstillstånd för familjemedlemmar till gästforskare och uppehållstillstånd efter avslutade högskolestudier i Sverige regleras i förordningen. För övriga kategorier som omfattas av det omarbetade direktivet kan uppehållstillstånd beviljas med stöd av en generell bestämmelse i utlänningslagen om tidsbegränsat uppehållstillstånd för arbete eller studier. I promemorian föreslås att grunderna för att bevilja uppehållstillstånd enligt det omarbetade student- och forskardirektivet ska regleras i ett särskilt kapitel i utlänningslagen.

Student- och forskardirektivet är ett led i unionens målsättning att utforma en gemensam politik för laglig migration och att bli en ekonomi baserad på kunskap och innovation med ställning som ett världsledande centrum för utbildning. Det övergripande målet är att stödja sociala, kulturella och ekonomiska förbindelser mellan EU och tredjeländer, stimulera överföring av kunskaper och färdigheter samt främja konkurrenskraften och samtidigt säkerställa att dessa grupper av tredjelandsmedborgare behandlas rättvist.

Av skäl 65–66 till direktivet framgår att Förenade kungariket Storbritannien, Irland och Danmark inte deltagit i antagandet av direktivet, varför det inte är bindande för eller tillämpligt på dessa medlemsstater.

Direktivet ska, enligt artikel 4, inte påverka tillämpningen av förmånligare bestämmelser i bilaterala eller multilaterala avtal mellan unionen eller unionen och dess medlemsstater och ett eller flera tredjeländer, eller bilaterala eller multilaterala avtal som ingåtts mellan en eller flera medlemsstater och ett eller flera tredjeländer.

Det ska inte heller påverka medlemsstaternas rätt att anta eller behålla förmånligare bestämmelser för de personer som det är tillämpligt på när det gäller vissa angivna bestämmelser i direktivet.

I Europaparlamentet var Cecilia Wikström (ALDE) rapportör, Anna Maria Corazza Bildt (EPP) skuggrapportör och Kristina Winberg (EFD) skuggrapportör.

Direktivet skulle ha varit genomfört i medlemsstaterna senast den 23 maj 2018.

Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2019.

Om Naturvetarna

Naturvetarna är fackförbundet för akademiker inom naturvetenskap. Våra 32 500 medlemmar arbetar inom livsvetenskaperna, miljö, jord, skog, de fysiska vetenskaperna, matematik och informationsteknologi. Av dessa arbetar närmare 4 300 med vetenskaplig forskning och utveckling. Omkring 4 500 är anställda och 1 900 studerar inom universitet och högskola. Drygt en fjärdedel av medlemmarna har disputerat. Naturvetarna är kontaktförbund för Karolinska Institutet och Sveriges lantbruksuniversitet samt de flesta statliga forskningsfinansiärer.

Naturvetarnas synpunkter

5 Tillämpningsområde och förhållande till de allmänna reglerna i utlänningslagen

Utredningens förslag: De bestämmelser som behövs för att genomföra student- och forskardirektivet ska huvudsakligen föras in i ett nytt kapitel i utlänningslagen. Frånsett denna särreglering ska de allmänna reglerna i utlänningslagen gälla om inte annat föreskrivs.

Utredningens bedömning: Möjligheten att tillämpa direktivet i fråga om uppehållstillstånd för au pair-arbete bör utnyttjas. Däremot bör inte möjligheten att besluta att direktivets bestämmelser även ska tillämpas i fråga om uppehållstillstånd för annat volontärarbete än inom ramen för Europeisk volontärtjänst eller för deltagande i elevutbytesprogram utnyttjas.

Naturvetarna tillstyrker förslaget.

7.1 Handlingar som ska ligga till grund för att beviljas uppehållstillstånd enligt direktivet

Utredningens bedömning: Det behövs inte några författningsändringar med anledning av direktivets bestämmelser om att den som ansöker om uppehållstillstånd för forskning, studier inom högre utbildning, praktik, volontärarbete inom ramen för Europeisk volontärtjänst eller au pair-arbete, eller uppehållstillstånd efter slutförd forskning eller slutförda studier ska visa upp relevanta handlingar för att styrka att villkoren för tillstånd är uppfyllda.

Möjligheten enligt direktivet att kräva att sökanden lämnar in handlingar på svenska eller på något annat av unionens officiella språk bör inte utnyttjas.

Naturvetarna anser liksom utredningen att möjligheten enligt direktivet att kräva att sökanden lämnar in handlingar på svenska eller på något annat av unionens officiella språk inte bör utnyttjas.

8.1 Villkor för uppehållstillstånd för forskning

Utredningens förslag: Bestämmelsen i utlänningsförordningen om att en utlänning som ska utföra forskning i Sverige enligt ett mottagningsavtal som har ingåtts enligt lagen om godkännande för forskningshuvudmän att ta emot gästforskare ska beviljas ett uppehållstillstånd, ska flyttas till utlänningslagen. För att beviljas ett uppehållstillstånd för forskning ska även de allmänna förutsättningarna för uppehållstillstånd som anges i det nya kapitlet i utlänningslagen vara uppfyllda.

Utredningens bedömning: Möjligheten enligt direktivet att införa ett ekonomiskt åtagande för forskningshuvudmän om en forskare olagligen stannar kvar i Sverige bör inte utnyttjas. Direktivets krav att undanta sökanden från att visa upp vissa handlingar kräver inte några författningsåtgärder.

Naturvetarna anser att det ska vara möjligt att ansöka om uppehållstillstånd utan att lämna landet för den som antagits till forskarutbildning oavsett vilken typ av uppehållstillstånd man tidigare hade.

8.2 Tillståndstid

Utredningens förslag: Bestämmelsen i utlänningsförordningen om att ett uppehållstillstånd för forskning ska beviljas för minst ett år eller den kortare tid som forskningen enligt mottagningsavtalet ska pågå ska flyttas till utlänningslagen. Tillståndstiden för ett uppehållstillstånd för forskning får efter ansökan förlängas om förutsättningarna för tillståndet är uppfyllda. Om en forskare omfattas av ett unionsprogram eller ett multilateralt program som innefattar rörlighetsåtgärder, ska uppehållstillstånd gälla i minst två år eller den kortare tid som forskningen enligt mottagningsavtalet ska pågå. Om förutsättningarna för att beviljas uppehållstillstånd för hela programperioden inte är uppfyllda ska tillstånd beviljas för minst ett år.

Naturvetarna anser att doktorandstudenter ska beviljas uppehållstillstånd för hela den tid studierna avser, det vill säga minst 4 år. Postdoktorer ska beviljas uppehållstillstånd för minst två år om den tidsbegränsade anställningen är två år.

8.3 Godkännande av forskningshuvudmän

Utredningens bedömning: Möjligheten enligt direktivet att ha ett godkännandeförfarande för forskningshuvudmän bör utnyttjas. Det bör inte införas en möjlighet att besluta om förbud i upp till fem år för en forskningshuvudman att ansöka om ett nytt godkännande.

Naturvetarna delar bedömningen att godkännandeförfarande bör utnyttjas.

8.4 Mottagningsavtal

Utredningens förslag: Ett mottagningsavtal ska innehålla information om planerade vistelser för att bedriva forskning i andra medlemsstater.

Utredningens bedömning: Direktivets övriga bestämmelser om mottagningsavtal tillgodoses genom gällande rätt och kräver inte några författningsåtgärder. Det bör inte införas något krav på bekräftelse från forskningshuvudmannen att forskningsverksamheten har genomförts och inte heller särskilda regler om följderna av att forskningshuvudmannens godkännande återkallas.

Naturvetarna anser att det ska vara möjligt att vistas utomlands inom ramen för sin forskarutbildning utan att möjligheten att få permanent uppehållstillstånd äventyras vilket ibland sker idag. Mottagningsavtalet ska vara utformat i enlighet med detta.

8.5 Undantag från kravet på arbetstillstånd

Utredningens bedömning: En utlänning som ska bedriva forskning i Sverige och som visar upp ett mottagningsavtal med en forskningshuvudman här bör, i likhet med vad som gäller i dag, undantas från kravet på arbetstillstånd. Bestämmelsen i utlänningsförordningen bör anpassas till den nya regleringen av uppehållstillstånd för forskning som nu föreslås.

Naturvetarna delar bedömningen

9.2 Tillståndstid

Utredningens förslag: Bestämmelsen i utlänningsförordningen om tillståndstid för ett uppehållstillstånd för studier inom högre utbildning ska flyttas till utlänningslagen. Där ska även anges att om utlänningen omfattas av ett unionsprogram eller ett multilateralt program som innefattar rörlighetsåtgärder eller av ett avtal mellan två eller flera läroanstalter, ska uppehållstillståndet gälla i minst två år eller den kortare tid som studierna ska pågå. Om förutsättningarna för att bevilja uppehållstillstånd för hela studieperioden inte är uppfyllda ska tillstånd beviljas för minst ett år. Tillståndstiden för ett uppehållstillstånd för studier får efter ansökan förlängas om förutsättningarna för tillståndet är uppfyllda.

Utredningens bedömning: Det bör inte införas någon begränsning för hur lång tid vistelse i studiesyfte får pågå i Sverige.

Naturvetarna anser att doktorandstudenter ska beviljas uppehållstillstånd för hela den tid studierna avser, det vill säga minst 4 år.

9.3 Undantag från kravet på arbetstillstånd

Utredningens bedömning: En utlänning som har beviljats ett uppehållstillstånd för studier inom högre utbildning bör, i likhet med vad som gäller i dag, undantas från kravet på

arbetstillstånd. Bestämmelsen i utlänningsförordningen bör anpassas till den nya regleringen av uppehållstillstånd för studier inom högre utbildning som nu föreslås.

Naturvetarna delar bedömningen

10.1 Villkor för uppehållstillstånd för praktik

Utredningens förslag: En utlänning som uppfyller de allmänna förutsättningarna och som ska praktisera här enligt ett avtal om praktik ska beviljas ett uppehållstillstånd för praktik om utlänningen inom två år före ansökan har fått en examen från högre utbildning eller följer ett utbildningsprogram som leder till en sådan examen och praktiken har anknytning till utlänningens utbildning. Ett uppehållstillstånd för praktik ska även beviljas en utlänning som har fått en praktikplats genom ett internationellt utbytesprogram eller ett bilateralt avtal. Det avtal om praktik som ska bifogas ansökan om uppehållstillstånd ska innehålla en beskrivning av praktikprogrammet, utlänningens kvalifikationer och utlänningens anställningsvillkor.

Utredningens bedömning: Möjligheten enligt direktivet att införa ett ekonomiskt åtagande för en arbetsgivare, en myndighet eller en organisation om den som beviljats uppehållstillstånd för praktik olagligen stannar kvar i Sverige bör inte utnyttjas. Inte heller bör möjligheten enligt direktivet att ställa krav på att sökanden har tillräckliga medel för att täcka kostnaderna för praktiken och har nödvändiga språkkunskaper eller på att värdenheten påtar sig ansvaret för kostnader för kost och logi och styrker att praktiken inte ersätter någon tjänst, utnyttjas

Naturvetarna anser att ett krav på att värdenheten ska styrka att praktiken inte ersätter en tjänst, ska införas.

11.1 Villkor för uppehållstillstånd för volontärarbete inom ramen för Europeisk volontärtjänst

Utredningens förslag: En utlänning som uppfyller de allmänna förutsättningarna och som har ingått ett avtal med en organisation i Sverige för att delta i ett volontärprogram här inom ramen för Europeisk volontärtjänst ska beviljas ett uppehållstillstånd för volontärarbete. Av avtalet ska framgå en beskrivning av volontärprogrammet, programmets längd, tjänstgörings- och handledningsförhållandena och tiderna för volontärtjänstgöringen.

Naturvetarna tillstyrker förslaget.

13.1 Uppehållstillstånd efter slutförd forskning eller efter slutförda studier

Utredningens förslag: En utlänning som har ett uppehållstillstånd för forskning, för forskning för rörlighet för längre vistelse eller för studier inom högre utbildning i Sverige får beviljas ett uppehållstillstånd för en tid av nio månader efter slutförd forskning eller efter en slutförd högskoleutbildning om han eller hon

– avser att söka arbete eller undersöka förutsättningarna för att bedriva näringsverksamhet här, och

– kan visa en bekräftelse från forskningshuvudmannen att forskningen har slutförts eller har ett examensbevis eller utbildningsbevis avseende den slutförda utbildningen. För att beviljas ett uppehållstillstånd efter en slutförd högskoleutbildning ska det även krävas att utbildningen avser studier som motsvarar minst två terminer. Bestämmelsen i utlänningsförordningen om uppehållstillstånd efter slutförda studier i vissa fall ska upphävas.

Utredningens bedömning: Någon tidsfrist för när ansökan ska vara gjord eller något krav på att visst slags anställning eller näringsverksamhet söks bör inte ställas upp. Möjligheten enligt direktivet att kräva att sökanden efter tre månader ska styrka möjligheten att få en anställning eller etablera ett företag bör inte utnyttjas.

Naturvetarna tillstyrker förslaget. Det är av vikt att det görs så tydligt som möjligt att den som avlagt examen eller avklarat sin forskning på kortare tid än planerat får beviljas uppehållstillstånd enligt ovan.

13.2 Uppehållstillstånd efter slutförd forskning eller efter slutförda studier för den som har vistats i Sverige med ett tillstånd utfärdat av en annan EU-stat

Utredningens förslag: En utlänning som har beviljats ett uppehållstillstånd för forskning eller för studier inom högre utbildning av en annan EU-stat och som under giltighetstiden för tillståndet har vistats i Sverige för att bedriva en del av sin forskning eller sina studier här ska kunna ansöka om och beviljas ett uppehållstillstånd för en tid av nio månader efter slutförd forskning eller efter slutförda studier om han eller hon

– avser att söka arbete eller undersöka förutsättningarna för att bedriva näringsverksamhet här, och

– kan visa en bekräftelse från forskningshuvudmannen att forskningen har slutförts eller har ett examensbevis eller utbildningsbevis avseende den slutförda utbildningen. För att en utlänning som har vistats i Sverige med ett tillstånd utfärdat av en annan EU-stat ska beviljas ett uppehållstillstånd efter slutförda studier ska det även krävas att studierna som bedrivits här motsvarar två terminer på en högskoleutbildning.

Naturvetarna tillstyrker förslaget. Det är av vikt att det görs så tydligt som möjligt att den som avlagt examen eller avklarat sin forskning på kortare tid än planerat får beviljas uppehållstillstånd enligt ovan.

13.3 Undantag från kravet på arbetstillstånd

Utredningens bedömning: En utlänning som efter slutförd forskning eller efter slutförda studier inom högre utbildning har beviljats ett uppehållstillstånd för en tid av nio månader för att söka arbete eller för att bedriva näringsverksamhet här bör vara undantagen från kravet på arbetstillstånd. Bestämmelser med denna innebörd bör införas i förordning.

Naturvetarna tillstyrker förslaget.

14.1.2 Fakultativa grunder för avslag

Utredningens förslag: Ett uppehållstillstånd för forskning, studier inom högre utbildning, praktik, volontärarbete inom ramen för Europeisk volontärtjänst eller au pair-arbete får vägras om den arbetsgivare, myndighet, organisation eller värdfamilj som utlänningen har ingått avtal med

- har blivit påförd en sanktion för att ha haft en utlänning anställd utan nödvändiga tillstånd,
- har blivit påförd en sanktion för att ha lämnat oriktiga uppgifter till ledning för en myndighets beslut om skatt eller avgift och uppgifterna rör redovisning av arbete, eller
- inte har uppfyllt sina rättsliga skyldigheter beträffande social trygghet, skatter, arbetstagares rättigheter eller arbetsvillkor. Ett uppehållstillstånd får också vägras om
- anställningsvillkoren är sämre än de villkor som följer av svenska kollektivavtal eller praxis inom yrket eller branschen,
- det finns grundad anledning att anta att utlänningen har för avsikt att vistas i Sverige av andra skäl än dem som ansökan avser,
- en organisation som utlänningen har ingått avtal med huvudsakligen har inrättats eller drivs för att underlätta inresan för utlänningen, eller
- värdenheten håller på att avvecklas eller har avvecklats genom en konkurs eller om värdenheten inte bedriver någon ekonomisk verksamhet.

Utredningens bedömning: Möjligheten att tillämpa en s.k. arbetsmarknadsprövning bör inte utnyttjas.

Naturvetarna tillstyrker förslaget. Naturvetarna vill att utredningen gör tydligt vad som gäller för postdoktorer från utlandet som har stipendium som enda försörjningsform i Sverige. Ställs samma krav på lärosätena gällande rättsliga skyldigheter beträffande social trygghet, skatter, arbetstagares rättigheter och arbetsvillkor vad gäller dessa postdoktorer jämfört med andra? Och får anställningsvillkoren, bland annat inkomsten, för dem vara sämre än kollegorna med samma arbetsuppgifter?

14.2.1 Tvingande grunder för att återkalla eller neka förlängning av ett uppehållstillstånd

Utredningens förslag: Ett uppehållstillstånd för forskning, studier inom högre utbildning, praktik, volontärarbete eller au pair-arbete ska återkallas och en förlängning av tillståndstiden för forskning och för studier inom högre utbildning ska vägras om

- förutsättningarna för att bevilja tillståndet inte längre är uppfyllda,
- tillståndet har förvärvats på ett bedrägligt sätt,

- ett bevis om tillståndet har förfalskats eller ändrats i något avseende, eller
- utlänningen vistas i Sverige av andra skäl än dem som tillståndet beviljades för.

Utredningens bedömning: Möjligheten enligt direktivet att återkalla ett tillstånd eller neka förlängning av tillståndstiden på grund av att värdenheten inte är godkänd är inte relevant för svensk del.

Naturvetarna tillstyrker förslaget.

15.1 Förutsättningar för uppehållstillstånd för en forskares familjemedlemmar

Utredningens förslag: Bestämmelsen i utlänningsförordningen om att familjemedlemmar till den som har ett uppehållstillstånd för forskning ska beviljas uppehållstillstånd i Sverige ska flyttas till utlänningslagen. Där ska även anges att ett uppehållstillstånd ska beviljas familjemedlem till den som har ett uppehållstillstånd för forskning för rörlighet för längre vistelse. Uppehållstillståndet ska gälla för samma tid som forskarens uppehållstillstånd. Uppehållstillstånd till ett barn får beviljas endast efter medgivande också av den förälder till vilken anknytning inte åberopas, om den föräldern har del i vårdsnaden av barnet. Uppehållstillstånd för familjemedlemmar ska i fall som avses i 5 kap. 17 a och 17 b §§ utlänningslagen få vägras.

Naturvetarna tillstyrker förslaget.

17.1 Ansökan om uppehållstillstånd

Utredningens förslag: En utlänning som vill ha ett uppehållstillstånd för forskning, studier inom högre utbildning, praktik, volontärarbete eller för au pair-arbete ska ha ansökt om och beviljats ett sådant tillstånd före inresan i landet. En ansökan får inte bifallas efter inresan.

Detta gäller dock inte om utlänningen

- ansöker om förlängning av tillståndstiden för ett uppehållstillstånd för forskning, forskning för rörlighet för längre vistelse eller för studier inom högre utbildning,
- har återtagits till Sverige, eller
- har ett uppehållstillstånd för forskning, för forskning för rörlighet för längre vistelse eller studier inom högre utbildning utfärdad av Sverige eller annan EU-stat och efter slutförd forskning eller slutförda studier kan beviljas ett uppehållstillstånd för att söka arbete eller undersöka förutsättningarna för att bedriva näringsverksamhet här.

En utlänning som har ett uppehållstillstånd för forskning utfärdad av en annan EU-stat får ansöka om ett uppehållstillstånd för rörlighet för längre vistelse i Sverige efter inresan.

Beslut om uppehållstillstånd och återkallelse av tillstånd enligt direktivet ska meddelas av Migrationsverket.

En utlänning som har ett uppehållstillstånd för forskning, forskning för rörlighet för längre vistelse, studier inom högre utbildning, praktik eller uppehållstillstånd efter slutförd

forskning eller slutförda studier inom högre utbildning ska kunna ansöka om och beviljas nationella uppehållstillstånd och arbetstillstånd efter inresan i Sverige.

Utredningens bedömning: En utlänning som har ett uppehållstillstånd för studier inom högre utbildning bör, i likhet med vad som gäller i dag, antingen ha slutfört studier som motsvarar 30 högskolepoäng eller fullföljt en termin vid forskarutbildning för att kunna ansöka om och beviljas nationella uppehållstillstånd och arbetstillstånd efter inresan i Sverige. Möjligheten enligt direktivet att medge att en värdenhet ansöker om uppehållstillstånd för utlänningens räkning bör inte utnyttjas.

Naturvetarna anser att det ska vara möjligt att för den som har uppehållstillstånd och som har antagits till forskarutbildning att ansöka om uppehållstillstånd utan att lämna landet.

17.2 Handläggningstid

Utredningens bedömning: Det bör i förordning föreskrivas att ett ärende om uppehållstillstånd enligt direktivet ska avgöras senast inom 90 dagar från det att ansökan lämnades in respektive 60 dagar om det rör en godkänd forskningshuvudman. Om ansökan behöver kompletteras får tiden förlängas.

Direktivets krav på att behandla familjemedlemmars ansökningar om uppehållstillstånd samtidigt som anknytningspersonens ansökan om uppehållstillstånd för forskning eller för forskning för rörlighet för längre vistelse tillgodoses genom gällande ordning och kräver inte några författningsändringar.

Naturvetarna delar bedömningen.

18.1 Arbets- och anställningsvillkor

Utredningens bedömning: Direktivets krav på likabehandling i fråga om arbets- och anställningsvillkor tillgodoses genom gällande rätt och kräver inte några författningsändringar.

Naturvetarna vill att utredningen gör tydligt vad som gäller för postdoktorer från utlandet som har stipendium som enda försörjningsform i Sverige. Krävs likabehandling för dessa gentemot övriga svenska och utländska postdoktorer med anställning? *Naturvetarna* anser att de ska likabehandlas. De allra flesta saknar idag ett försäkringsskydd som täcker inkomstbortfall vid sjukdom och föräldraledighet. De kan inte få a-kassa och tjänar inte in en pension. De inkomster de får från sitt stipendium är ofta mycket mindre än kollegan med anställning som utför samma arbetsuppgifter.

18.5 Social trygghet

Utredningens bedömning: Direktivets krav på likabehandling i fråga om social trygghet tillgodoses genom gällande rätt och kräver inte några författningsändringar.

Naturvetarna vill att utredningen gör tydligt vad som gäller för postdoktorer från utlandet som har stipendium som enda försörjningsform i Sverige. Krävs likabehandling för dessa gentemot övriga svenska och utländska postdoktorer med anställning? *Naturvetarna* anser att de ska likabehandlas. De allra flesta saknar idag ett försäkringsskydd som täcker inkomstbortfall vid sjukdom och föräldraledighet. De kan inte få a-kassa och tjänar inte in en pension. De inkomster de får från sitt stipendium är ofta mycket mindre än kollegan med anställning som utför samma arbetsuppgifter.

18.8 Pensioner

Utredningens bedömning: Direktivets krav på likabehandling i fråga om tillgång till lagstadgade pensioner tillgodoses genom gällande rätt och kräver inte några författningsändringar.

Naturvetarna vill att utredningen gör tydligt vad som gäller för postdoktorer från utlandet som har stipendium som enda försörjningsform i Sverige. Krävs likabehandling för dessa gentemot övriga svenska och utländska postdoktorer med anställning? Deras arbete är idag inte pensionsgrundande.

NATURVETARNA

Per Klingbjer
Förbundsdirektör

Tobias Lundquist
Utredare